

Prvního ledna letošního roku byl v Bádensku-Würtembersku vyhlášen již 15. národní park v Německu. Se svým podílem 39 % procent patří Bádensko-Würtembersko u našich sousedů k lesnatějším oblastem. Zároveň se jedná o zemi, kde je vysoký podíl obecních a soukromých lesů (38 % obecní a městské lesy, dalších 37 % je v rukou 260 000 (!) soukromých vlastníků a zbylých 24 % je v rukou spolkového státu BW), ale i velká

tradice soukromého vlastnictví a šetrného, konzervativního a pilného hospodaření. I proto se apelu na nutnost úspor a dodržování přísného režimu, který v rámci evropské krize zastává kancléřka Merkelová, říká poněkud posměšně „přístup švábské hospodyňky“. Tam, kde má tento pojem své kořeny se poslední tři roky intenzivně diskutovalo o nutnosti, smyslu a možnostech, jak vyhlásit národní park (NP).

Nový národní park Schwarzwald

Pavel Storch

Pralesovitý porost v karu a okolí jezera Wildsee je od roku 1911 první lesní rezervací v Bádensku-Würtembersku.

Foto: Charly Ebel

Přírodní podmínky

Hlavní hřeben Schwarzwaldu je souběžný s údolím Rýna svou orientací ze severu na jih, tvoří proto bariéru pro fronty přicházející od západu, a tak nepřekvapí, že jsou zde po Alpách registrovány nejvyšší srážky v celém Německu – na hřebenech i přes 2 000 mm ročně. NP Schwarzwald leží v severní, nižší části celého masivu a dosahuje max. 1 150 m n.m, průměrná roční teplota se pohybuje mezi údolními polohami a hřebeny od 4 do 7 °C. Geologicky je zajímavý podsunutím žulovo-rulové desky, vystupující na povrch jen na západě území pod skloněné vrstvy sedimentů. Z nich v ploše parku na povrch vystupují pískovce, které dominují na východě území, jenž je protkáno sítí údolí s příkrými svahy. Existují zde i četné připomínky poslední doby ledové, např. kary, které skrývají malá jezera či rašeliníště. Půdy jsou ve vyšších polohách oglejené nebo jílovito-písčité, v nižších polohách pak převládají hnědozemě.

Jen 3 % plochy nového NP jsou tvořena bezlesím, a to převážně historickými pastvinami, tzv. Grinden, popisovanými také jako náhorní vřesoviště. Tam, kde profil náhorní plošiny s žulovými pánvemi připomíná Šumavské pláně, najdeme i rašeliníště. Tyto plochy, které vyžadují často speciální management, budou zařazeny do okrajové zóny parku.

Lesy ted' a v začátcích NP

V území se nachází nejstarší rezervace chránící přírodní les („Bannwald“) kolem jezera Wildsee, vyhlášeného již roku 1911 na ploše 86 ha. Nicméně většina plochy byla pozměněna lesnickým hospodařením, v němž hrálo svou roli plošné zalesňování bývalých horských pastvin. Současné zastoupení dřevin tvoří ze 68 % smrk, 12 % jedle, 5 % buk a 5 % borovice. Teoretické modely potenciální přirozené vegetace odhadují podíl smrku pod 10 %, jedle dokonce přes 65 %. V posledních desetiletích, zvláště jako poučení po ničivých orkánech, však probíhal v lesích v BW program na silnou podporu buku a jedle, takže podíly těchto dřevin ve zmlazení jsou výrazně vyšší.

V současné době jsou na 30 % NP starší rezervace či ochranné lesy, ve kterých probíhala minimální plánovaná (nahodilá těžba se prováděla důsledně) nebo vůbec žádná těžba. Převažující část je také součástí oblasti

Natura 2000. Kromě toho se jedná spolu s Alpami a Šumavou o místo výskytu jediné životaschopné populace tetřeva hlušce v SRN. Pro udržení této populace se posledních deset let realizuje v celém Schwarzwaldu záchranný program s řadou zvláštních opatření, ke kterým patří cílené vytváření mozaikovitých struktur při hospodaření v lesích hřebenových poloh a například i zákaz používání jakýchkoliv oplocení při ochraně zmlazení.

Od začátku úvah po nástupu nové vlády byla vůle vyřešit základní strategické otázky v rámci diskuse, zda NP vyhlásit, či nikoliv. Jejich součástí byla shoda, že pokud ano, pak by měla být doba do ukončení zásahů v budoucí jádrové zóně (75%) v uchopitelné budoucnosti, aby s tímto mohli plánovat svou činnost dřevozpracující závody i dodavatelské podniky lesnických prací. Časový horizont byl stanoven v délce třiceti let. Vodítkem pro určování stupně přirozenosti lesních porostů, od kterého se odvine intenzita zásahů, se ovšem nestala potenciální přirozená vegetace, ale model nazývaný „stano-vištní les“, který pracuje s představou nikoliv lesa přirozeného, ale lesa, k jehož podobě v dlouhodobém horizontu mohou dospět dnešní porosty přirozeným vývojem. Bylo vylíšeno 40 typů stanovištního lesa a pro každý byl určen podíl hlavních druhů dřevin; jedná se o modifikaci modelu typů vývoje lesa, který počítá i s disturbancemi. Předpokládá se, že druhové zastoupení lesů bude směřovat k těmto hodnotám: smrk 20 %, jedle 50 %, buk 25 %. Přibližně třetina parku má být od počátku bezzásahová (i z pohledu myslivosti). V ostatních částech se plánuje sázet minimálně, pouze iniciačně (především buk), a zaměřit se hlavně na jeho uvolňování v rozsáhlých smrčinách. Důležitý je také management zvěře, která je hlavním limitujícím faktorem u dobře se zmlazující jedle.

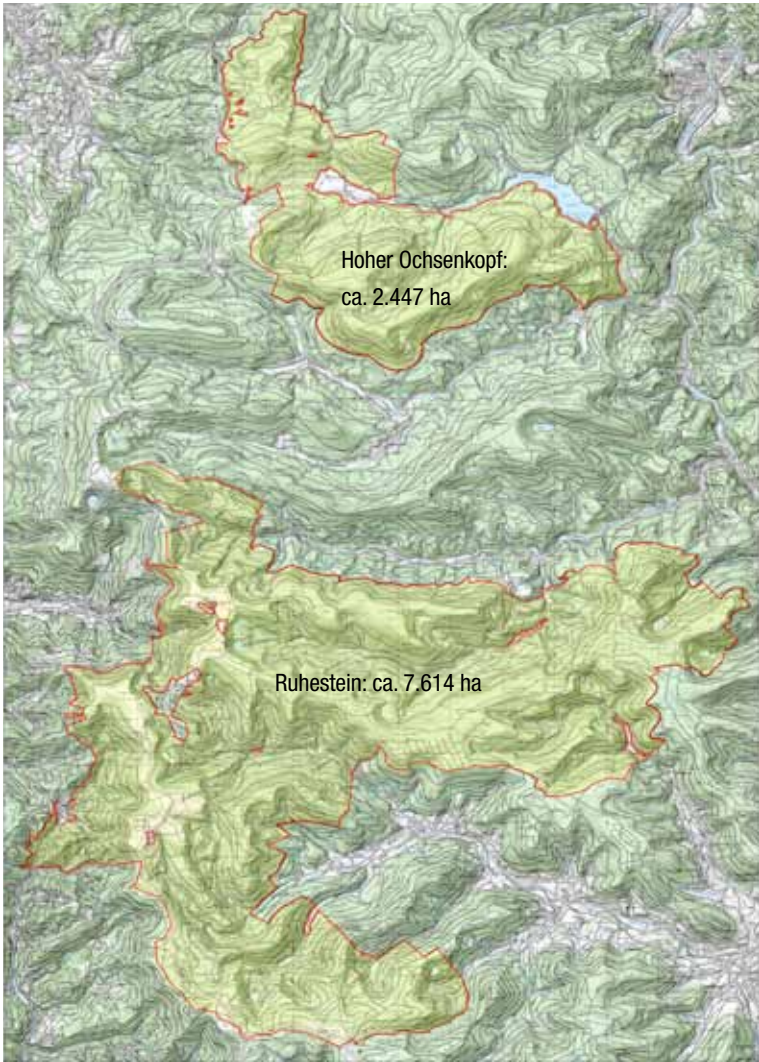
Myslivost je jedním z neuralgických bodů německých národních parků obecně. Ve Schwarzwaldu bude mít Správa NP při těchto otázkách hlavní slovo; místní myslivci se budou moci nadále podílet na lovu zvěře, ale pouze po předchozí domluvě se Správou a za podmínky účasti na pravidelných školeních a setkáních.

Nepřekvapí, že otevřeně prezentované cíle nového parku vyústily v kontroverzní a často emočně vypjaté diskuse.

Informace, konzultace a participace

Již před dvaceti lety byla myšlenka vyhlášení NP ve Schwarzwaldu jednou diskutována a odmítnuta, na začátku jednání tedy nebyla „tabula rasa“.

V rámci nového procesu bylo uspořádáno více než 200 akcí a veřejných diskusí. Ministr pro venkov Alexander Bonde, zodpovědný za lesnictví i životní prostředí, který v oblasti bydlí, se celé věci intenzivně věnoval. Pravidelně jej podporoval i ministerský předseda Winfried Kretschmann. Kromě vytvoření informačního webu byly vydány letáky, jejichž prostřednictvím se informace pomocí speciálních roznášek dostaly opakovaně do každé poštovní schránky v širokém okolí uvažované oblasti. To celé bylo doplněno mnoha exkurzemi v terénu a představením posudku celého záměru na radnicích obcí a měst.

NP Schwarzwald sestává ze dvou částí, sídla ani soukromý majetek nejsou součástí NP.

Konzultace proběhly formou několika přednášek pro občany a podnikatele v regionu, korespondenční lístky s možností neformálního vyjádření názoru (dotazy, přání, obavy) byly doručeny do více než 120 000 domácností. Vzniklo sedm pracovních skupin lokálních expertů s možností se pomocí on-line stanovisek podílet na jejich práci. Pokračovalo se obsáhlým nezávislým posudkem, který nakonec vypracovala poradenská společnost Price Waterhouse Coopers. Při vypracování konceptu byly základním vodítkem právě obavy vyjádřené místními obyvateli, podnikateli a kritiky záměru. Nakonec bylo po vypracování textu zákona umožněno komukoliv se k němu vyjádřit.

V celém záměru se jedná u 10 000 hektarů uvažované plochy o 0,7% plochy lesa v této spolkové zemi a o 30 000 m³ dřeva, které

po uplynutí přechodné doby 30 let budou chybět místnímu dřevozpracujícímu průmyslu. Jedná se o 0,5% z množství dřeva, které je ročně vytěženo v BW. Došlo také k dohodě (podepsané ministrem), která umožní nahradit místním pilám chybějící dřevo regionálním určením prodeje z ostatních státních lesů v regionu.

Myšlenku NP podpořilo devět obcí a tři dotčené okresní správy. V osmi obcích se velká většina obyvatel při místních anketách vyslovila proti NP. Proto došlo k výrazným úpravám ohrazení daného prostoru: Z odmítajících obcí se svými plochami (ale ne soukromými, roste na nich státní les) nakonec leží v NP pouze čtyři.

Spolek „Náš severní Schwarzwald“, za kterým stál především místní dřevozpracující průmysl (často malé tradiční rodinné podniky), někteří zemědělci a soukromí majitelé lesů, hlasitě

Pohledy do porostů přírodních lesů: Lesy v rezervaci Wilder See. Foto: Charly Ebel

a důrazně kritizoval myšlenku NP od samého začátku. Jedním z jeho prostředků byly exkurze pro novináře a místní politiky do NP Bavorský les. Tam vlastní jeden z největších vlastníků lesů ve Schwarzwaldu, šlechtická rodina Hohenzollern, lesy a lyžařské středisko na nejvyšší hoře Šumavy, Javoru, a dlouhodobě kritizuje tamní Správu NP Bavorský les. V novinách vycházely články s fotkami plošně odumřelých kůrovcových lesů kolem Luzného a Roklanu s komentáři: „*Tohle u nás nedopustíme*“.

Zatímco rozsáhlé ankety v regionu byly striktně proti, ankety na úrovni celé spolkové země se vyslovovaly pro realizaci této myšlenky.

Svůj pohled na výsledky zadaného posudku pak shrnul ministr Bonde při jedné z následných diskusí:

Výhled do krajiny NP Schwarzwald přes rezervaci Wilder See. Foto: Charly Ebel

„*Z mezinárodních souvislostí a závazků k ochraně biodiverzity, konkrétního zlepšení ochrany přírodních hodnot, kalkulaovatelných rizik s ohledem na kůrovce a minimální vliv na trh se dřevem a příjmy regionálního hospodářství z turismu vyplývá potřeba Národního parku v Severním Schwarzwaldu.*“

Při vyhlásování bylo dbáno na to, aby byl dodržen „odstup“ od nejbližších obcí, a tak na více než 70% délky hranic sousedí NP se státními lesy, na 20% s lesy komunálními a jen na 10% s lesy soukromými.

Výsledkem diskusí a zvažování je chráněné území v severním Schwarzwaldu o velikosti 10 062 ha, ležící mezi městy Baden Baden a Freundenstadt a skládající se ze dvou částí. Mezi oběma částmi se nachází

asi 3 km široká mezera, protože vláda Bádensko-Württemberska stanovila, že soukromé a komunální lesy se mohou stát částí NP pouze na základě vlastního výslovného přání; to je případ městských lesů Baden Baden a Bühl, které dobrovolně vložily jejich část do nového NP.

V květnu byl Národní park Schwarzwald uprostřed horských vsí plných švábských hospodářů a hospodyněk slavnostně otevřen. Je to další krok k naplnění německé Národní strategie ochrany přírody a biodiverzity, která stanovuje, že do roku 2020 bude 5% německých lesů ponecháno bez lidských zásahů. Ten v roce 2013 jasně podpořila i německá kancléřka Merkelová.

Autor pracuje v NP Bavorský les, oddělení plánování a usměrnění návštěvníků